

TÜRKİYE'DE YAŞANAN BÜYÜK ÖLÇEKLİ DEPREMLER VE EKONOMİK KRİZ DÖNEMLERİNİN, ANAYASA MAHKEMESİNİN ALDIĞI KARARLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Analysing the Effects of Large-Scale Earthquakes and Economic Crisis Periods in Turkey on the Decisions of the Constitutional Court

Atıf / Citation

Gürer, G., (2023). "Türkiye'de Yaşanan Büyük Ölçekli Depremler ve Ekonomik Kriz Dönemlerinin, Anayasa Mahkemesi'nin Aldığı Kararlar Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi". *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 96-114.

Gökhan GÜRER

Doktora Öğrencisi,
Sakarya Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Maliye Anabilim Dalı.
Sakarya/TÜRKİYE
gokhangurer@ibu.edu.tr
Orcid ID: [0000-0001-8999-4029](https://orcid.org/0000-0001-8999-4029)

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmış, araştırma yayın ve etiğine aykırılık edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

Copyright ©

Politik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar
Merkezi, Sakarya/TÜRKİYE

Center for Political, Economic and Social
Research, Sakarya/TURKEY

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 08.11.2023

Kabul Tarihi: 21.12.2023

Yayın Tarihi: 31.12.2023

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Türkiye’de Yaşanan Büyük Ölçekli Depremler ve Ekonomik Kriz Dönemlerinin, Anayasa Mahkemesi’nin Aldığı Kararlar Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Özet

Tarihsel süreç içerisinde Türkiye’de yaşanan doğal afetler ve ekonomik krizler, toplumsal ölçekte reaksiyon gösterilen durumlar olmaktadır. Kamu vicdanı ve kamu menfaatinin önem kazandığı bu konjonktür dönemlerinde Anayasa Mahkemesi’nin aldığı kararlarda bu durumun nasıl sirayet ettiği mercek altına alınması gereken bir durumdur. Çalışma ile Anayasa Mahkemesi’nin büyük ölçekli deprem ve ekonomik kriz dönemlerinde kanunun iptali/yürütmeyi durdurma istemiyle gelen dosyalarda dönemin koşullarını gözetererek karar verip vermediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu sebeple çalışmada yakın dönemde cereyan eden 1999 ve 2023 depremleri ile 2001 Ekonomik Kriz dönemlerinde anayasa mahkemesine iptali veya yürütmeyi durdurma istemiyle yapılan başvurulara, mahkemenin değerlendirmesi ve anayasal ilkeler açısından yaklaşımı ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırmada ilgili dönem, Anayasa Mahkemesi kararları taranarak verilere ulaşılmıştır. Söz konusu dönemlerde mahkemeye yapılmış başvurular neticesinde 7 kanun için mahkeme kararlarını açıklamıştır. Alınan kararlarda “konjonktürel yorum”un varlığına dikkat çekilmiş ve toplumsal değerler temelinde yaklaşım sergilenmiştir. Bu kapsamda toplumsal dayanışmanın ve yaşanan mali sıkıntıların Anayasa Mahkemesi kararlarında etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Ekonomik Kriz, Anayasa Yargısı

Abstract

Natural disasters and economic crises experienced in Turkey in the historical process have caused social reactions. How this situation is reflected in the decisions of the Constitutional Court in these conjuncture periods when public conscience and public interest gain importance is a situation that needs to be scrutinised. This study aims to reveal whether the Constitutional Court has made its decisions in the files filed with the request for the cancellation / suspension of execution of the law during periods of large-scale earthquakes and economic crises, taking into account the conditions of the period. For this reason, in this study, the evaluation of the court and its approach in terms of constitutional principles to the applications made to the Constitutional Court with the request for cancellation or suspension of execution during the 1999 and 2023 earthquakes and 2001 Economic Crisis periods, which took place in the recent period, were tried to be addressed. In the research, data were obtained by scanning the decisions of the Constitutional Court in the relevant period. As a result of the applications made to the court in the mentioned periods, the court announced its decisions for 7 laws. In the decisions, the existence of "conjunctural interpretation" was emphasised and an approach based on social values was displayed. In this context, it was observed that social solidarity and financial difficulties were effective in the decisions of the Constitutional Court.

Keywords: Earthquake, Economic Crisis, Constitutional Jurisdiction

JEL Codes: K34, H73

Giriş

Türkiye jeolojik açıdan doğal afetlere, özellikle de deprem kuşağında olması hasebiyle depremlere sıkça maruz kalan bir ülke olmasının yanı sıra gerek dış kaynaklı gerekse iç kaynaklı ekonomik krizleri yaşamış bir tarihe sahiptir. Bu iki farklı durumu Türk yargısı ile (Anayasa Mahkemesi kararları ile) ilişkisi açısından değerlendirildiğinde ortaya çıkan tablo çalışmanın ana konusunu oluşturacaktır. Şöyle ki çalışmada büyük badirelerin yaşandığı dönemlerde Türkiye’de, Anayasa Mahkemesi’ne (AYM) iptal/yürürlüğü durdurma istemiyle gitmiş yasaların mali yönden yansımaları olan kararların incelemesi yapılmıştır. Bu dönemde karara bağlanan bu başvuruların, anayasal ilkelere ne denli yakın ne denli uzak yaklaşımla sonuçlandırıldığı ifade edilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla metinde ilgili dönemlerdeki AYM kararları incelenerek yukarıdaki hususlar dahilinde kategorize edilmiş olup sonuçları bakımından değerlendirilmiştir.

Mahkeme gerek ekonomik kriz dönemlerinde gerekse büyük ölçekli deprem felaketleri sonrasında aldığı kararlarda toplumsal dayanışma, mali kayıp gibi kavramları gözettiği ifade edilebilir. Söz konusu unsurların kamu düzeninin tesisi noktasında hayati bir öneme sahip olduğu kanısıyla hareket eden mahkeme, benzer yasalarda farklı dönemlerde farklı kararlara imza attığı gözlenmiştir. Bu durum, mahkemenin toplumsal gerçekliklerden, günün şartlarından, sosyo-ekonomik gündeme kayıtsız olamadığının bir göstergesidir.

Anayasa yargısı kavramı, kanunların Anayasa’ya uygunluğunun yargı tarafından denetlenmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Kanunların anayasal denetimi ya da kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi biçiminde de kavram temellendirilebilmektedir (Fanid, N. A., & Aykut, Z., 2023: 56 (Alıntılanan: Gözler, K. (2016)). Anayasa Mahkemesi kendi görev ve yetkilerini “*Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün Anayasa’ya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler.*” (6216 Sayılı Kanun) şeklinde açıklamıştır. Bu denetimleri iptal davası ve itiraz yolu başvuru usülleriyle yapmaktadır.

Çalışmada ekonomik kriz ve deprem felaketlerinin ardından (1999,2000 ve 2023 yılı depremleri, 2001 Ekonomik krizi) çıkan kanunların Anayasa’ya aykırılığı gerekçesiyle,

iptal/yürütmeyi durdurma istemiyle AYM'ye açılan yedi dava için alınan kararlar ele alınmıştır.

Afet ve ekonomik kriz dönemlerinin yarattığı ekonomik sorunların çözümüne yönelik çıkartılan yasaların AYM'ye taşınması neticesinde AYM'nin almış olduğu kararların irdelenmesi üzerine yapılan bu çalışmanın literatür geçmişine bakıldığında, bu dönemlerin daha çok kişi hak ve hürriyetleri bağlamında hukuki ve sosyal boyutlarının ele alındığı çalışmalar gözlenmiştir. Ayrıca afet yönetimi ve kentsel dönüşüm alanlarında çalışmaların yoğunlaştığı ifade edilebilir. Bu çerçevede;

Bayra (2021)'de devletin doğal felaketler karşısında yaşam hakkına yönelik Anayasa Mahkemesi ve AİHM'nin yükümlülüklerini tayin eden ulusal ve uluslararası ölçütleri irdelenmiştir.

Demirdağ, İ., Erçetin, C., & Durmaz, B. (2023)'de 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı 'Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun' hükümlerinin ve uygulama süreçlerinin ciddi hak ihlalleri, usul hataları ve yanlış uygulamalar içerdiği tespiti yapılmıştır.

Çolakoğlu, M., (2023) ise çalışmasında Türkiye'deki önemli depremlere, ilgili mevzuata, yetkili kamu kurumlarına, idarenin sorumluluğuna ve bu konuyla alakalı açılmış davalar ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu ve bunun gibi bu dönemlerde idarenin sorumluluğunu açıklayan çalışmalar yapılmış olup Anayasa Mahkemesi'nin norm denetiminde alınan kararlar özelinde başka bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1. Türkiye'de Yaşanan Büyük Ölçekli Depremler ve Ekonomik Krizler

Türkiye, tektonik oluşumu, jeolojik yapısı, topografyası ve meteorolojik özellikleri gibi nedenlerle, her zaman çeşitli doğal afet tehlikelerine sahip olan bir ülke olmuştur. Ülkenin fiziksel ve sosyal zarar görübilirliğinin de yüksek olduğu dikkate alındığında, meydana gelen doğal olaylar büyük ölçüde can kayıpları, yaralanmalar ve mal kayıplarına yol açmakta ve afet sonucunu doğurmaktadır. Türkiye'de başta depremler olmak üzere, heyelanlar, su baskınları, erozyon, kaya ve çığ düşmeleri, kuraklık başlıca doğal afetlerdir (Ergünay, 2007: 2).

Ülkemizde yaşanan büyük çaplı depremlerin sosyal ve ekonomik alanda yarattığı hasarı gözler önüne sermek için Tablo 1'deki afetler, can kayıpları ve yaralı sayıları açısından

veriler aktarılmıştır. Yaşanan felaketler toplumsal anlamda derin yaralar açmış olup dayanışma kültürünün en net görüldüğü dönemler de olmuştur.

Tablo 1. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Yaşanan Büyük Çaplı Depremler

Yıl	Yer	Can Kaybı	Yaralı
1966	Muş-Varto Depremi	2.394	1.489
1970	Kütahya-Gediz Depremi	1.086	1.260
1975	Lice Depremi	2.385	3.339
1976	Çaldıran/Muradiye Depremi	3.840	497
1983	Erzurum/Kars Depremi	1.155	1.142
1992	Erzincan	653	3.850
1999	İzmit Depremi	17.480	43.953
1999	Düzce Depremi	763	4.948
2011	Van Depremi	644	1.966
2020	Elazığ Depremi	44	1.607
2020	Ege Denizi (İzmir) Depremi	117	1.034
2023	Kahramanmaraş Depremleri	~60.000	~107.204

Kaynak: <https://deprem.afad.gov.tr/depremkatalogu>

Yaşana bu felaketlerin büyük çaplı can ve mal kayıplarıyla sonuçlanması, felaketin sosyal vehametinin yanı sıra kamu bütçesine de bir yük oluşturduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Doğal afetin dolaylı olarak yarattığı bu durumu doğrudan yaşatan bir diğer vaka da ekonomik krizlerdir.

Ekonomik krizler, büyüme oranının düşmesi, borçlanmanın artması, gelir dağılımının bozulması, ödemeler dengesinin bozulması, toplumsal refahın azalması, işsizliğin artması fiyatlar genel seviyesinde aşırı dalgalanmaların ortaya çıkması gibi çeşitli belirtiler ve sonuçlarla kendisini göstermektedir. Ekonomik krizler reel sektörde ortaya çıkabileceği gibi finans alanında da ortaya çıkabilmektedir. Reel sektörde mal ve hizmet piyasasında ve işgücü piyasasında kendini göstermekte iken; finans alanında bankacılık, döviz ve borsa kaynaklı krizler yaşanabilmektedir. (Kibritçioğlu, 2001: 175)

Tablo 2. Türkiye’nin de Etkilendiği Ekonomik Kriz Dönemleri

Krizler	Yaşanan Gelişme
1929 Dünya Ekonomik Bunalımı	ABD’de başlayan sanayideki üretimin düşmesi ve işsizliğin artmaya başlaması olumsuzluklardan borsada etkilenmiş, hisse senetleri aşırı derecede değer kaybetmiştir. Büyük çaplı işsizlik, fiyatlarda gerileme ve mali krizler şeklinde kendini göstermiştir.
1946 Krizi	İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye’de üretim hızla gerilemiş, tarıma dayalı ekonomide genç nüfusun askere alınması ve teçhizat yetersizliği nedeniyle fiyatlar genel düzeyi aşırı yükselmiştir.
1958 Krizi	Artan İthalat ve ihracat gelirlerindeki yetersizlik dış ticaret açıklarına sebep olmuş ve dış borçlar sürekli artmıştır. Bu sebeple dış borçlarda moratoryuma (borç erteleme) gitmek zorunda kalınmıştır.

1974/1980 Petrol Krizi	Arap-İsrail Savaşları neticesinde Petrol fiyatlarında yaklaşık 4 kata varan artışlar ekonomileri olumsuz etkilemiş. Stagflasyon olgusu ortaya çıkmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı ve uygulanan ambargonun da etkisiyle, ülke ekonomisinde başta altyapı olmak üzere ekonomik darboğazlara girilmiştir.
1994 Krizi	Kamu kesimi faiz dışı harcamaları, kamu gelirlerinden daha fazla açık vermiş yani kamu kesimi kazandığından daha fazlasını harcamıştır. Kamu borçlarının Merkez Bankası ile finanse edilmesi sonucunda Türkiye ilk defa hiper enflasyonu yaşamıştır.
2000 Krizi	Türkiye’de bankacılık sisteminden kaynaklanan ve tüm mali piyasalara güveni sarsan bu krize kötü yönetilen bankacılık sektörü neden olmuştur.
2001 Krizi	Devlet yönetiminde yaşanan krizin mali piyasalarda paniğe neden olmasıyla yoğun döviz talebiyle karşılaşmıştır. Kamu bankalarının likidite ihtiyacının karşılanamaması, ödemeler sistemini kilitleyecek boyutlara ulaşmıştır.
2008 Krizi	ABD’de yaşanan mortgage kredilerinin geri ödenememeye başlamasıyla ortaya çıkan kriz, giderek reel sektöre de yayılarak küresel bir ekonomik krize dönüşmüştür. İhracat yapılan ülkelerde ekonomik daralmaların yaşanması Türkiye’nin büyüme ivmesini düşürmüştür. Küresel ekonomide yaşanan küçülme nedeniyle 2008 mali krizi Türkiye’yi öncelikli olarak dış ticaret kanalından etkileyerek bütçe açığını artırmıştır.

Kaynak: (Eğilmez, 2020: 92-102), (Turan, 2011: 69-70), (Ezer, 2010: 429-430), (Öztürk & Saygın, 2017: 2-3)

Türkiye’yi etkileyen bu ekonominin bunalım dönemleri ülkenin makro ekonomik göstergelerinde ciddi izler bırakmıştır. Çalışmanın bulgularından birine temel olan 2001 Krizi göstergelerine bakıldığında, TÜFE yıllık bazda %75, ÜFE ise %170 oranında arttığı görülmüştür. Kriz sonrası dönemde iç borç stoku da hızlı bir şekilde artış eğilimine girmiş olup 2001 yılında yıllık bazda %237 oranında artış kaydetmiştir. İç borç stokunun GSMH’ye oranı ise %69 olarak gerçekleşmiştir. (TCMB, 2023) Kamu ekonomisinde yaşanan bu çalkantılı durum, nihayetinde vatandaşın bütçesini de etkilemiştir.

Yaşanan bu ekonomik krizlerin sosyo-ekonomik hayata yansımaları neticesinde kanun koyucunun bu konuda almış olduğu kararların çeşitli sebeplerle AYM’ye taşınması muhtemel bir durumdur. Nitekim 2001 Krizi sonrasında çıkartılan ve AYM’ye taşınan 4837 sayılı Ekonomik İstikrarı Sağlamak İçin Ek Vergiler Alınması Hakkında Kanun, bunun en bariz örneğini oluşturmaktadır.

2. Deprem ve Ekonomik Kriz Dönemlerinde Anayasa Yargısı

Yıllar itibariyle Türkiye’de yaşanan büyük ölçekli doğal afetlerin neden olduğu olumsuz şartlar, “kamuoyu vicdanı”nın varlığını ispat eder nitelikler doğurmaktadır. Toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın önem kazanıp vuku bulduğu bu dönemler devletin varlığının en yoğun hissedildiği dönemler olmaktadır. Kamunun hemen hemen her biriminde yapılan düzenlemeler, alınan kararlar bu kamuoyu vicdanı ve toplumsal

dayanışma perspektifinde değerlendirilmesi beklenen bir durumdur. Bu noktada devletin erklerinin bu hassasiyeti göstermesi muhtemeldir.

Deprem dönemlerinin makro ekonomi üzerinde alınan yargı kararları neticesinde oluşacak etkilerinin yanı sıra doğrudan etkileri de yadsınamaz bir gerçektir. Afet sonrası dönemde enflasyonun arttığı, kamu harcamalarının artması veya üretimin azalması sonucu ekonomik büyümenin gerçekleştiği ve afetlerin ölümlerden kaynaklanan işgücü kaybına neden olduğu görülmektedir. Afetlerin makroekonomik etkileri ülkelere göre farklılık göstermekle birlikte, bu farklılıkların en önemli nedenlerinden biri depreme hazırlık konusunu oluşturmaktadır. (Şahin & Yavuz, 2015:439)

Yargı organının toplumsal huzurun ve adaletin teminindeki asli görevi bilinen bir gerçektir. Bu noktada AYM'nin aldığı kararlarda konjonktürel durumların yansımaları gözlenmiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan doğal afetler ile AYM kararları arasındaki ilişki yıllar itibariyle ülkemizde yaşanan doğal afetler dönemlerindeki AYM kararları arasındaki bağlantının varlığına dikkat çekilmek istenmiştir.

Yaşanan bu elim olaylardan yakın tarihte yaşanmış olan İzmit, Düzce ve Kahramanmaraş depremleri gerek ölü sayısının çok yüksek olması gerekse yakın zamanda cereyan etmesi hasebiyle anıları tazeliğini korumaktadır. Yaşanan bu hadisenin devletin diğer organlarında olduğu gibi yargı organının kararlarında da yansımaları olmuştur. Nitekim Tablo 3'de gösterildiği gibi o dönemde AYM'ne sirayet eden iptal ve/veya itiraz davalarında bu durum yaşanmıştır. AYM'ye iptali veya itirazı yapılan kanunlar ve anayasal ilkeler çerçevesinde alınan kararlar aşağıda tek tek incelenmiştir.

Deprem afetinin yanı sıra Türkiye'de çeşitli dönemlerde gerek finansal çevrelerden gerekse kamu ekonomisi kaynaklı çeşitli ekonomik krizler de yaşanmıştır. Bunlardan yakın tarihli ve hafızalardaki yerini koruyan 2001 ekonomik krizidir. Mali sisteme güven kalmaması, ekonomide dolarizasyonun artması, ödemeler bilançosu açıkları ve firma iflasları Şubat 2001 krizinin ekonomiye etkisini/yansımalarını göstermektedir. Kasım 2000 krizinde de var olan ve istikrar programında söz verilen yapısal reformların göz ardı edilmesi güvensizliğe sebep olmuş olup, ortaya çıkan rahatsızlıklar, IMF'in ve dolayısıyla hükümet ve Merkez Bankası'nın döviz rezervlerinin korunması noktasında sert tutumuyla birleştiğinde kriz ortaya çıkmıştır (Turan, 2011: 72). Aşırı değerlenmiş yerli para, yüksek cari açık/GSMH oranı, enflasyonun faiz oranı kadar hızlı düşmemesi, yerli paradan kaçış

söz konusu krizin ana sebeplerini oluşturmuştur. Yaşanan bu krizin etkilerini en aza indirecek mali politikalar çıkarılan yasalarla ortaya çıkmıştır. İlgili kanunların kriz konjonktürüne uyumu yargısal denetiminde ayrışmış farklı neticelerle sonuçlanmıştır. Kriz döneminde çıkartılan ve mali yükümlölük getiren yasaların iptali için AYM'ye yapılan başvuruların sonuçları çeşitlilik göstermektedir. Tablo 3'de hem yaşanan deprem felaketlerinin hem de 2001 ekonomik krizinin AYM kararları üzerindeki etkisi gösterilmiştir.

Tablo 3. Türkiye'de Yaşanan Doğal Afetler (1999, 2023) ve Ekonomik Kriz (2001) Dönemlerinde AYM'nin Verdiği eşitli Kararların Künyesi

No	Kanun	Gerekeçe	İhlal Edildiği Öne Sürülen İlke	Sonuç	Esas No.
1	4481 sayılı "17.8.1999 ve 12.11.1999 Tarihlerinde Marmara Bölgesi ve Civarında Meydana Gelen Depremın Yol Açtığı Ekonomik Kayıpları Gidermek Amacıyla Bazı Mükellefiyetler İhdası ve Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Kamu Yararı	Hukuki Güvenlik İlkesi Sosyal Devlet İlkesi Ödeme Gücü İlkesi Vergi Yükünün Adaletli Dağılımı İlkesi	Ret	1999/51
2	4708 sayılı "Yapı Denetimi Hakkında Kanun"	Kamu Güvenliği	Eşitlik İlkesi	Ret	2001/377
3	4459 Sayılı Askerlik Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun	Ekonomik Koşullar	Kanun Önünde Eşitlik İlkesi Hukuk Devleti İlkesi	Ret	2001/73
4	4837 sayılı "Ekonomik İstikrarı Sağlamak İçin Ek Vergiler Alınması Hakkında Kanun	Ekonomik Amaç	Ödeme Gücü İlkesi Vergi Adaleti İlkesi Kanun Önünde Eşitlik İlkesi Vergide genellik ilkesi Hukuk Devleti İlkesi	1.md İptal 2.md Ret	2003/48
5	506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 32. Maddesinin (B) Bendi	Kamu Yararı	Sosyal Devlet ilkesi	Ret	1999/42
6	4531 Sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun	Kamu Yararı	Sosyal Devlet İlkesi Adalet İlkesi	İptal	2001/303
7	7456 sayılı 6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telafisi İçin Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Ekonomik Amaç	Hukuk Devleti İlkesi	Ret	2023/131

Kaynak: Anayasa Mahkemesi kararları taranarak tarafımızca hazırlanmıştır.

4481 Sayılı Kanun: a) Ek gelir ve ek kurumlar vergisi düzenlemesiyle, mükelleflerin 1998 yılı gelirlerine ilişkin olarak, “193 sayılı Gelir Vergisi ile 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Yasalarına göre ödedikleri vergiye ek olarak bir yükümlülük öngörülmüştür.” Ancak, Yasa'nın genel gerekçesinde belirtildiği gibi, deprem nedeniyle oluşan ekonomik kayıpların giderilmesi ve toplumsal dayanışmanın sağlanması gibi sosyal ve ekonomik koşulların zorunlu kıldığı nedenlerle, ek vergi getirilmesinde kamu yararının olduğu mahkemece kabul edilmiştir.

“1998 yılına ait Gelir ve Kurumlar Vergisi hesaplanırken mükelleflerin özel durumları ve malî güçleri gözetilmiş olduğundan, dava konusu kuralla getirilen aynı yıla ilişkin ek vergilendirmede, malî güce göre vergilendirme ve vergi yükünün adaletli dağılımı ilkelerinin esas alınmadığı ileri sürülemez.” Açıklamasıyla ek kurumlar vergisinin iptali talebi Anayasa'nın 2. ve 73. maddelerine aykırı olmadığı gerekçesiyle oy birliği ile reddedilmiştir

AYM verdiği bu kararda, 1998 yılına ait Gelir ve Kurumlar Vergisi hesaplanırken mükelleflerin özel durumları ve malî güçleri gözetilmiş olduğundan, dava konusu kuralla getirilen aynı yıla ilişkin ek vergilendirmede, malî güce göre vergilendirme ve vergi yükünün adaletli dağılımı ilkelerinin esas alındığını ifade etmektedir.

b) 1319 sayılı Emlak Vergisi Yasası'na göre emlak vergisinin konusuna giren bina, arsa ve arazilerin 1999 yılı vergilerine, ikinci ve üçüncü fıkralardaki muaflik ve istisnalar dışında, bir defaya mahsus olmak üzere %100 oranında ek emlak vergisi getiren dava konusu düzenlemenin de, 1. maddenin incelenmesi sırasında belirtildiği gibi, kamu yararı amacına yönelik olduğu kabul edilmiştir.

Ayrıca maddeyle, 1319 sayılı Emlak Vergisi Yasası'nda yer alan bina ve arazi vergilerine ilişkin muaflik ve istisnaların bu vergi yönünden de geçerli olacağı öngörüldüğünden, malî güce göre vergilendirme ve vergi yükünün adaletli dağılımı ilkelerinin gözetilmediği savı kabul edilmemiştir. Görüldüğü üzere ilgili yasanın çıkmasına sebep olan deprem felaketinin vukuu bulmaması halinde yasanın çıktığı varsayımında, kararın aynı yönde oluşabileceği ihtimali çok düşük olacaktır. Çünkü yasanın genel gerekçesinde yer alan “kamu yararı” ibaresi AYM tarafından da vurgulanarak tekrar edilmiştir.

c) Maddede, ek motorlu taşıtlar vergisi düzenlenmiştir. “Maddenin birinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Yasası'na göre, motorlu taşıtlar

vergisinin konusuna giren ve 4481 sayılı Yasa'nın yayımı tarihinde ilgili sicilinde gerçek ve tüzel kişiler adına kayıtlı taşıtların, 1999 yılı için tahakkuk ettirilen motorlu taşıtlar vergisi tutarı kadar ve bir defaya mahsus olmak üzere ek motorlu taşıtlar vergisine tabi tutulacağı...” ifadesine yer verilmiş olup yine aynı kanunun yukarıdaki diğer maddelerine (1 ve 6. Md.) gerekçe kabul edildiği gibi kamu yararı amacıyla getirilmiş olup aynı gerekçelerle, Anayasa'nın 2. ve 73. maddelerine aykırı olmadığı kararına varılmıştır.

4708 Sayılı Kanun: Yasa, özellikle deprem riski temelinde yapı denetimi alanını düzenlemektedir. 3194 sayılı İmar Kanunu'nda yapım işlerinde rol alan teknik uygulama sorumlusunun; yapı projelerini ve uygulamalarını denetlemekle sorumlu olan belediyeler ve valiliklerin; uygulamayı hiç denetleyemediklerinden dolayı bu yasa ile bu işlemlerin yapı denetim kuruluşları tarafından, kamu gücü kullanmadan teknik inceleme yapmak ve bu konuda ilgili yerlere rapor, görüş ve bilgi vermekle görevlendirilerek yapılması kararlaştırılmıştır.

Ayrıca 4708 sayılı kanunda ülke genelinde uygulanmak üzere çıkartılmış olmakla birlikte uygulamanın yüksek deprem riski ve hızlı şehirleşme gözetilerek 19 pilot şehirden başlatılmasında Anayasa'nın 10. maddesine aykırılığından söz edilemeyeceği eşitlik ilkesini ihlal etmediği karara bağlanmıştır. Verilen bu iki kararla kamu güvenliğinin ön planda tutulduğu söylenebilir. Ayrıca mahkemenin felaketin tekrarlanması durumunda, felaketin yıkıcı etkilerini azaltmak amacıyla yasalaşan bu kanunun eşitlik ilkesi bağlamında değerlendirmektense “kamu güvenliği” açısından yaklaşmayı uygun grmştir. Alınan karar da bunun bir göstergesi olmuştur.

4459 Sayılı Kanun: “Bu yasa kapsamında bulunan ve 31 Aralık 1999 tarihinde kırk yaşını tamamlamış olanlardan istekliler, 20.000 Alman Markı veya karşılığı birinci fıkrada belirtilen yabancı ülke ya da Türk Lirası parayı ödemeleri halinde temel askerlik eğitimine tabi tutulmazlar.” hükmü getirilmiştir (4459 Sayılı Kanun). Bedelli askerlik uygulamasından oluşacak kaynağın, Maliye Bakanı tarafından belirlenecek usul ve esaslar dahilinde, 17 Ağustos 1999 tarihinde vuku bulan deprem dolayısıyla genel hayata etkili afete maruz kalan bölgede yer alan illerdeki hasar ve zararların giderilmesi için gereken her türlü harcamanın finansmanında kullanılması kararlaştırılmıştır.

AYM, “Vatan hizmetini bedelli askerlikten yararlanmak suretiyle yerine getirmiş sayılan yükümlüler ile yasalarda gösterilen diğer şekillerde yerine getirenler arasında adli takibat bakımından farklı bir uygulama getirilmekte ise de bu farklılık aynı hukuksal konumda bulunmamalarından kaynaklandığından eşitlik ilkesine aykırılık yoktur.” Kararı (AYM 2001/73 Esas No) vermiştir. Öte yandan, bedelli askerlik olanağından yararlanmak

istemeyenlerin hak arama özgürlükleri engellenmediğinden hak arama özgürlüğünün ihlâlinden söz edilemeyeceği ifade edilmiştir. Yaşanan ekonomik kriz ve 1999 depremin yarattığı ekonomik külfet kamu finansmanının yeni arayışlara girmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda kamu gelirleri açısından kararın kamu menfaati gözetilerek verildiği söylenebilir.

4837 sayılı Kanun: 4837 sayılı Yasa'nın iptali istenen 1. maddesiyle 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 5. ve 6. maddelerinde yer alan tarifelere göre, 2003 yılı için tahakkuk ettirilen motorlu taşıtlar vergisi tutarı kadar bu Kanun'un yayımlandığı tarihte sicilde kayıtlı bulunan taşıtlardan ek motorlu taşıtlar vergisi alınacağı öngörülmüştür (4837 Sayılı Kanun).

Yasa'nın iptali istenen 1. maddesiyle 2003 yılı içinde alınan motorlu taşıtlar vergisi aynı yıl içinde aynı miktarda ek vergi adı altında ikinci kez alınmaktadır. Oysa, 197 sayılı Yasa gereğince 2003 yılı için motorlu taşıtlar vergisinin Vergi Usul Kanunu'na göre yeniden değerlendirme oranı uygulanmak suretiyle zaten güncelleştirilerek alınmaktadır. Güncelleştirilen yeni miktar üzerinden 2003 yılında ikinci kez ek vergi tahakkuk ve tahsil edilmek suretiyle vergi yükü araç sahipleri aleyhine ağırlaştırılmakta, gelir ve kurumlar vergisi yükümlülere gibi diğer vergi mükelleflerine de yansıtılmamaktadır. Bu durum, vergi yükünün dengeli, adil, ölçülü ve eşit dağılımını engelleyerek Anayasa'nın 73. maddesinde öngörülen vergilendirme ilkelerine aykırılık oluşturacağı kararı verilerek, yasanın 1. maddesi Anayasa'nın 2. ve 73. maddelerine aykırılığı dolayısıyla iptal edilmiştir.

Ancak Anayasa Mahkemesi'nin 28.3.2001 günlü, Esas: 1999/51, 2001/63 sayılı kararında belirtildiği gibi, oluşan ekonomik kayıpların giderilmesi ve toplumsal dayanışmanın sağlanması için sosyal ve ekonomik koşulların zorunlu kıldığı durumlarda kamu yararı gözetilerek vergi dönemi kapanmadan ek vergi konulmasında Anayasa'nın 2. ve 73. maddelerine aykırılığının olmadığı kararına varılmıştır. Benzer şartlar (Türkiye'nin karşılaştığı ekonomik çöküşü düzeltmek ve ekonomiyi istikrarlı bir yapıya kavuşturarak borç stokunun gayrisafi millî hasılaya oranının düşürülmesini sağlamak amacıyla ek motorlu taşıtlar vergisi dahil kimi düzenlemelerin yapılmasının gerekli olması) içerisinde 4837 sayılı Yasanın 1.maddesinin iptal edilmesi, AYM'nin benzer iki farklı durumda iki farklı karara imza attığını göstermektedir (AYM 2003/48 Esas No).

Söz konusu 4837 sayılı Yasa'nın 2. maddesi ile, emlak vergisine tabi olan bina, arsa ve arazilerin, 2003 yılı vergi matrahları üzerinden, 1319 sayılı Yasa'da yer alan nispetlere göre belediyelerce hesaplanacak ve bu hesaplanan vergi tahakkuk etmiş sayılacaktır. Böylece, 1319 sayılı Yasa'ya göre, 2003 yılı için gerçekleştirilmiş vergiyi doğuran olay üzerinden emlak vergisine tabi taşınmazlar için ikinci kez aynı olay nedeniyle ek emlak vergisi alınması söz konusudur. Kural olarak vergi yasalarının geriye yürütülmemesi gerekmektedir.

Ortada zorunlu nedenlere ve kamu yararına dayanılmaksızın getirilen kuralla, geriye yürüme kapsar şekilde düzenleme yapılmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin daha evvel verdiği bir kararında, deprem nedeniyle oluşan ekonomik kayıpların giderilmesi ve toplumsal dayanışmanın sağlanması zorunlu neden olarak görmüş olup, burada kamu yararının mevcut olduğu benimsenmiştir. 4837 sayılı Yasa ile getirilen ek vergiler muhalif yoruma göre zorunlu neden barındırmadığı gibi kamu yararı da içermemektedir. Bu nedenle ekonomik istikrarı sağlama gerekçesinin, geriye yürütme açısından da zorunlu neden saymanın mümkün olmadığı ifade edilmiştir.

506 Sayılı Kanun: 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 32. Maddesinin (B) Bendine Eklenen 17.8.1999 tarihinde meydana gelen deprem sonucunda yaralanan veya sakat kalanlara verilecek protez, ortez, araç ve gereç bedelleri için katılım payı alınmaz." denilerek katkı payı alınmayacak durumlar belirlenmiştir (AYM 1999/42 Esas No).

Bu durumda, alınacak katkı payının üst sınırının belirlenmiş olması ve bazı sigortalıların özel durumları gözetilerek bu uygulamanın dışında bırakılması, sağlanacak protez, araç ve gereç bedellerinin sadece %20'sinin sigortalı tarafından ödenmesinin öngörülmesi sosyal güvenlik hakkını ortadan kaldırmadığı gibi onu kullanılmayacak ölçüde güçleştirecek nitelikte de olmadığı kararı verilmiştir.

4531 Sayılı Kanun: Mahkeme başvuru kararında, itiraz konusu kuralla, sözleşmelerde kararlaştırılan kira paralarının 2000 yılında yıllık yüzde 25, 2001 yılında ise yıllık yüzde 10 olarak artırılabilceğini; 2000 yılı program hedefinde enflasyonun yüzde 25 olarak öngörülmesine karşın yüzde 39 oranında gerçekleştiğini; bu sapma sonucunda kiralayanların yüzde 14 oranında bir kaybı oluşmuştur. 2001 yılında ise 22 Şubat 2001 tarihindeki ekonomik kriz nedeniyle, yeni enflasyon hedefinin yüzde 50'nin üzerine çıktığını; 2001 yılı kiralarını yüzde 10 oranıyla sınırlayan düzenlemenin uygulama

olanağı kalmadığını; kira parasının belirlenmesinde mülkiyet hakkının özünün zedelenmemesi gerektiğini; bu nedenlerle, itiraz konusu ibarenin Anayasa'nın 2., 5. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Yasanın ilgili maddelerinin Anayasa'ya aykırı olduğuna kanaatine varan mahkeme kanunun iptal etmiştir.

Anayasa Mahkemesi, 26.11.1999 günlü, 4481 sayılı "17.8.1999 ve 12.11.1999 Tarihlerinde Marmara Bölgesi ve Civarında Meydana Gelen Depremi Yol Açtığı Ekonomik Kayıpları Gidermek Amacıyla Bazı Mükellefiyetler İhdası ve Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 1998 yılı kazanç ve iratlarına da ek yükümlülük getiren hükümlerinin iptal istemini, Yasa'nın genel gerekçesinde de belirtilen deprem nedeniyle oluşan ekonomik kayıpların giderilmesi ve toplumsal dayanışmanın sağlanması gibi sosyal ve ekonomik koşulların zorunlu kıldığı nedenlerle, ek vergi getirilmesinde kamu yararının gözetildiğini belirtilerek reddetmiştir (AYM, E.1999/51, K.2001/63).

Mahkeme, bu kararıyla 1994 krizi sonrasında çıkarılan düzenlemeyle çok benzer bir biçimde 1999 depremi sonrasında geriye yürütülen kanunu da Anayasaya uygun bulmuştur. Ancak bu defa kanunun aslında geriye yürütülmediği şeklindeki zorlama yorum yerine doktrindeki eleştirileri de dikkate alarak kamu yararına vurgu yapmış ve kamu yararı ve mali güce göre vergilendirme ile vergi yükünün adaletli ve dengeli dağıtımını ilkelerine aykırı olmadığı gerekçesiyle iptal istemini reddetmiştir. Mahkeme geriye yürümeden bahsetmese de zımnen geriye yürümeyi kabul ettiği, ancak kamu yararı gerekçesiyle başvuruyu reddettiği anlaşılmaktadır (Selami, 2015: 138).

26.11.1999 günlü 4481 sayılı Kanun'un 1,6,7 ve 9. maddeleriyle getirilen vergisel düzenlemeler için AYM'nin verdiği ret kararı benzer düzenlemeler içeren 3.4.2003 günlü 4837 sayılı Ekonomik İstikrarı Sağlamak İçin Ek Vergiler Alınması Hakkında Kanun'un 1 ve 2. maddesi için AYM'nin farklı kararlar alması dönemsel etkiyi gözler önüne sermektedir (bkz. Tablo 4).

Tablo 4. 4481 Sayılı Kanun ile 4837 Sayılı Kanun'da Benzeşen Maddeler

4481 Sayılı Kanun	4837 Sayılı Kanun
Madde 7 18.2.1963 tarihli ve 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 5 ve 6 ncı maddelerinde yer alan (I), (II), (III) ve (IV) sayılı tarifelere göre vergiye tabi olan ve bu Kanunun yayımlandığı	Madde 1 18.2.1963 tarihli ve 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 5 ve 6 ncı maddelerinde yer alan (I), (II), (III) ve (IV) sayılı tarifelere göre vergiye tâbi olan ve bu Kanunun yayımlandığı

tarihte ilgili sicilde kayıtlı bulunan taşıtlar, bir defaya mahsus olmak üzere, 1999 yılı için tahakkuk ettirilen motorlu taşıtlar vergisi tutarı kadar, ek motorlu taşıtlar vergisine tabidir.	tarihte ilgili sicilde kayıtlı bulunan taşıtlar, bir defaya mahsus olmak üzere 2003 yılı için tahakkuk ettirilen motorlu taşıtlar vergisi tutarı kadar, ek motorlu taşıtlar vergisine tâbidir.
Madde 6 29.7.1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun 1 ve 12'nci maddelerinde yazılı bina, arsa ve araziler, 1999 yılı emlak vergisi matrahları üzerinden bir defaya mahsus olmak üzere ek emlak vergisine tabidir.	Madde 2 29.7.1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun 1 ve 12'nci maddelerinde yazılı bina, arsa ve arazilerin 2003 yılı vergi matrahları üzerinden bir defaya mahsus olmak üzere ek emlak vergisi alınır.

Kaynak: Anayasa Mahkemesi kararları taranarak tarafımızca hazırlanmıştır.

İptali istenen yukarıdaki yasaların ilgili maddelerinin, büyük benzerlik taşıdığı görülmektedir. Ancak yasaların kabul edildiği dönemlerdeki konjonktür mahkemenin, iptal/yürürlüğünü durdurma istemi istenen yasaların yorumunda farklı kıstaslara öncelik verdiği anlaşılmaktadır. Yukarıdaki tabloda verilen yasaların ikinci maddeleri için benzer karar alınırken, ilk maddeleri için farklı kararlar alınmıştır. 4481 Sayılı Kanun Marmara depreminin etkilerinin azaltılması maksadıyla çıkartılmışken; 4837 Sayılı Kanun 2001 Ekonomik krizinin mali etkilerini hafifletmeyi amaçlamıştır. Ancak ilk kanunun 7. Maddesi Anayasa'ya aykırılığı, gerekli inceleme sonucunda kamu yararı gözetilerek reddedilmiştir. Oysaki ekonomik istikrarı sağlamak ve kamu borç stokunun azaltılmasını temin amacıyla çıkartılan benzer madde (4837 Sayılı kanunun 1.maddesi) iptal edilmiştir. Buna göre anayasal vergileme kuralları açısından yapılan incelemenin, konjonktür döneminin etkisiyle yapıldığını söylemek yerinde bir tespit olacaktır.

7456 Sayılı Kanun: İlgili kanunun iptal gerekçesinde hukuk devleti ilkesine, geriye yürümezlik ilkesine, ölçülülük ve uluslararası anlaşmaların bağlayıcılığı ilkesine aykırılık durumları mevcuttur. Vergiye ilişkin düzenlemelerin geriye yürütülmemesi ve bu düzenlemelerin mali güce göre vergilendirme ilkesine uygun olarak yapılması gerektiği, dava konusu kuralda bu ilkelerin göz önünde bulundurulmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca kanunun, depremin etkilerinin zorunlu şartlarından ziyade kaynak arayışının sonucu olarak çıkartıldığı ve kamu yararının sağlanması amacını taşımadığı, motorlu taşıtlar vergisi mükelleflerine aşırı külfet yüklediği savunulmaktadır. Bu durumun ölçülülük ilkesini, mülkiyet hakkı ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası anlaşmaların bağlayıcılığı ilkesini ihlal ettiği de aktarılmıştır.

Mahkeme verdiği kararın gerekçesinde “7456 sayılı Kanun'un 1. maddesinin gerekçesinden ek motorlu taşıtlar vergisinin depremin yarattığı olumsuz etkilerin giderilmesi için ihdas edildiği anlaşılmaktadır. Depremin olumsuz etkilerinin giderilmesi

için yerine getirilecek görevlerin ve gelir kaynaklarının merkezî idare ile mahallî idareler arasında dağıtımını konusunda kanun koyucunun takdir yetkisinin bulunduğu ve ek motorlu taşıtlar vergisinin istisnai bir kamu geliri olduğu gözetildiğinde kuralın idarenin bütünlüğü ilkesi ile mahallî idarelerin mali özerkliği ilkesini zedelediği söylenemez.” ifadesine yer verilmiştir.

Sonuç

Dünya nüfusunun artması sonucunda yeni yerleşim alanlarının inşa edilmesi, çarpık kentleşme, küresel hareketliliğin artması ve sera etkisi gibi teknolojik faktörlere bağlı iklim değişikliği nedeniyle bazı kentlerde nüfus yoğunluğunun artmasıyla doğal afetler geçmişte meydana gelen afetlere kıyasla artık çok daha fazla hasara yol açmaktadır. Bu sebeplerden dolayı dünyada ve Türkiye’de en fazla hasara sebep olan doğal afetlerin başında gelen deprem afeti sonrası yaşanan yıkımların toplumda neden olduğu sosyo-ekonomik, sosyo-psikolojik çöküşlerin, AYM’nin kararlarını etkilediği sonucuna varılmıştır.

Ülkemizde yaşanan ölü ve yaralı sayısının büyük çaplı olduğu ve büyük maddi kayıplar yaşatan doğal felaketselere bakıldığında son 25 yılda karşılaşılan 1999 depremi, “kamu vicdanı” kavramının yadsınamaz bir karar ortağı olduğunu göstermiştir. Aynı şekilde ülkemizde yaşanan 2000-2001 dönemi ekonomik krizi de “kamu menfaati” olgusunu gün yüzüne çıkartmıştır. Anayasa yargısı da bu ve benzeri konjonktürel dalgalanmalardan etkilenmiş ve aldığı kararlarda kendisini göstermiştir. Anayasal ilkelerin yorumlanmasında dönemin şartları çoğu zaman dikkate alınmıştır. Çalışmada yer alan AYM kararları, belirtilen dönemlerde mahkemeye, iptali veya yürürlüğünün durdurulması için başvuru yasa metinlerinin incelenmesi neticesindeki sonuçları göstermektedir. Ayrıca çalışmada ilgili konjonktür dönemlerinde iptali veya yürürlüğünün durdurulması istemiyle başvuru yasalarından, mali yükümlülük (vergi, para cezası vb.) getirenler seçilmiş olup bunların incelenmesine yer verilmiştir.

İlgili dönemlerde iptal ve ret kararı verilen başvurulara bakıldığında toplumsal dayanışmanın en yoğun yaşandığı doğal afet dönemlerinde AYM’nin verdiği kararlarda “kamu yararı” gözetilerek daha “devletçi” bir yaklaşımla yasaları yorumladığını söylemek yanlış olmamaktadır. Bunun aksine insan yaşamı gibi temel hassasiyeti taşımayan, ekonomik kriz dönemlerinde alınan kararların bazılarında, mahkemenin

devletçi+bireyci yaklaşarak karar verdiği izlenmiştir. Yani iptali istenen ilgili yasaları değerlendirirken anayasal ilkeleri, temel hak ve özgürlükler bağlamında yorumladığı ve neticesinde iptal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya son olarak 6 şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş depremlerinin yaralarının sarılması maksadıyla gündeme gelen 7456 sayılı kanununa karşı açılan iptali davası da eklenmiş olup AYM'nin aldığı karar da not edilmiştir.

AYM'nin çalışmada bahsedilen çeşitli dönemlerde almış olduğu kararlar, dönemin sosyal, ekonomik şartlarından büyük oranda bağımsız olamayışının bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Erklerin almış olduğu kararların millet adına yapıyor olması hiç kuşkusuz bir gerçektir. Lakin birçok değerkenin ortaya çıktığı bu zorlu dönemlerde konun koyucu mevcut hasarın giderilmesine yönelik spesifik ve hızlı reaksiyon alabiliyorken, AYM bu dönemlerde önüne gelen dosyalarda daha genel (bütüncül), uzun vadeli ve daha “insani/toplumcu” karar verme eğiliminde olmaktadır. Bu noktada kararların deprem dönemlerinde bireyleri-halkı önceliklendiren, ekonomik kriz dönemlerinde ise devleti (kamuyu) önceliklendiren bir sonuç ortaya çıkardığı söylenebilir.

Kaynakça

- 4459 Sayılı Askerlik Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun, Madde 1, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4459.html>
- 4481 Sayılı 17.8.1999 Ve 12.11.1999 Tarihlerinde Marmara Bölgesi ve Civarında Meydana Gelen Depremın Yol Açtığı Ekonomik Kayıpları Gidermek Amacıyla Bazı Mükellefiyetler İhdası ve Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4481.pdf>
- 4708 Sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4708.pdf>
- 4837 Sayılı Ekonomik İstikrarı Sağlamak İçin Ek Vergiler Alınması Hakkında Kanun, Madde 1, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc087/kanuntbmmc087/kanuntbmmc08704837.pdf
- 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, md. 3., <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (06.12.2023)
- 6570 Sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.6570.pdf>
- 7456 Sayılı 6/2/2023 Tarihinde Meydana Gelen Depremlerin Yol Açtığı Ekonomik Kayıpların Telafisi İçin Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi İhdası İle Bazı Kanunlarda Ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7456&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- AYM 1999/42 Esas Nolu Kararı, <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/f78e800c-87a9-4baa-bf3d-eb54b9ed0a34?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>
- AYM 1999/51 Esas Nolu Kararı, <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/17d86ecd-64ea-40dc-8600-8423c2b608dd?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>
- AYM 2001/303 Esas Nolu Kararı, <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/1bbd8e64-41a5-4c3d-96b0-4b84d37028af?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>
- AYM 2001/377 Esas Nolu Kararı, <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/b4ceb469-66ab-4878-b665-11a7f7d8ddbd?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>
- AYM 2001/73 Esas Nolu Kararı, <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/0830816f-b20d-4f4e-b8d0-9b9d7d2ac1a2?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>

- AYM 2003/48 Esas Nolu Kararı,
<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/4c11e515-a8c0-4205-9e7b-7376dc2ee346?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>
- AYM 2023/131 Esas Nolu Kararı,
https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/160?Donemler_id=2&KelimeAra%5B%5D=deprem
- Bayra, A. E., (2021), Anayasa Mahkemesi ve AİHM Kararları Işığında Yaşam Hakkı ve Deprem, Ulusal ve Uluslararası Yargı Kararları Işığında Deprem Hukuku Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 24-25 Mayıs 2021, ss. 67-88.
- Celasun, M. (2002). 2001 Krizi, Öncesi ve Sonrası,
<http://content.csbs.utah.edu/~ehrbar/erc2002/pdf/i053.pdf>
- Çolakoğlu, M., (2023). *İdari Yargı Kararları Kapsamında Deprem Nedeniyle İdarenin Kusur Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Demirdağ, İ., Erçetin, C., & Durmaz, B. (2023). The Journey of the 'Law on Transformation of Areas at Disaster Risk' in Türkiye: A Critical Assessment. *İDEALKENT*, 15(40), 406-425. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1242717>
- Eğilmez, M., (2020), 2008 Krizi Üzerine, *İktisat ve Toplum Dergisi*, s.120, ss 92-102.
- Ergünay, O. (2007). *Türkiye'nin Afet Profili*. TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 5-7.
- Ezer, F., (2010). 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin Türkiye'ye Etkileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1).
- Fanid, N. A., & Aykut, Z. (2023). Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Somut Norm Denetimi. *Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (UNIKA Toplum ve Bilim) Dergisi*, 3(3 (1)), 16-30.
- Gözler, K. (2016). Elveda Kuvvetler Ayrılığı, Elveda Anayasa 10 Aralık 2016 Tarihli Anayasa Değişikliği Teklifi Hakkında Bir Eleştiri, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 4.
- Kibritçioğlu, A., (2011), Current Sovereign Debt Crisis İn Eurozone Countries, *İktisat ve Toplum Dergisi*, s.10, ss. 30-41.
- Öztürk, S., & Saygın, S. (2017). 1973 Petrol krizinin ekonomiye etkileri ve stagflasyon olgusu. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12).
- Sahin, I., & Yavuz, O. (2015). Econometric Analysis Of Natural Disasters' Macro-Economic Impacts: An Analysis On Selected Four Oecd Countries. *Journal of Business Economics and Finance*, 4(3). <https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2015313064>
- Selami, E. R. (2015). 14. Vergi Kanunlarının Geriye Yürümezliği İlkesi Ve Türk Anayasa Mahkemesi Kararları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (43).
- TCMB, (2023). Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, URL: <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?> (05.12.2023)

Turan, Z. (2011). Dünyadaki ve Türkiye'deki Krizlerin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Ekonomik Kalkınmaya Etkisi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1).

URL: <https://depem.afad.gov.tr/depemkatalogu> (22.10.2023)